

Enkele lepidopterologische aantekeningen

door

A. W. P. MAASSEN

Papilio machon L. in 1967. De prachtige zomer van 1967 is voor de koninginpage wel bijzonder gunstig geweest (althans in Midden-Limburg).

Begin juli kreeg ik 3 rupsen, gevonden op een klein wortelveldje in de tuin van mijn buurman. In de periode van 27 juli tot 9 augustus zag ik zeven maal een *machaon* te Montfort, op 28 juli werd te Annendaal een koninginpage gezien en op 30 juli ving VAN OOSTERHOUT een exemplaar op een klaverveldje te Vlodrop. Tweemaal werd een vlinder in een jampotje meegebracht naar school. COX ving 5 stuks te Belfeld, OTTENHEIJM één te Venlo en één te Steyl (Tegelen).

Op 28 augustus bracht een jongen een volwassen rups mee, die hij op straat gevangen had (ongetwijfeld was het dier op zoek naar een geschikt plekje voor de verpopping). Natuurlijk moesten er nu meer rupsen te vinden zijn. Ik heb toen, zonder resultaat overigens, een aantal wortelveldjes afgezocht. Na deze weinig bemoedigende ervaring (er moesten toch wel erg weinig rupsen zijn!) kwam ik op het idee de leerlingen van mijn school in te schakelen. Nadat in alle klassen iets verteld was over de koninginpage en over de gemakkelijk te herkennen groene wortelrupsen, en een kwartje voor elke echte *machaon*-rups in het vooruitzicht was gesteld, trok de lieve jeugd na schooltijd vol frisse moed er op uit. De volgende dag vóór de aanvang van de morgenschooltijd zaten 126 *machaon*-rupsen in het schoolinsectarium! (Mijn collega's hadden wel een beetje leedvermaak wanneer ze me telkens en telkens weer de beurs zagen trekken).

Uiteindelijk zijn het 151 rupsen geworden, verzameld op 36 verschillende veldjes te Montfort, tussen 28 augustus en 22 september. Verder ontving ik nog rupsen uit Putbroek, Pey, Hingen, Echt en Maasbracht, in totaal 13 stuks. In Belfeld en omgeving werden vrij veel rupsen gevonden door COX en OTTENHEIJM (± 40). Br. VIRGILIUS (Maastricht) vertelde me, dat zijn leerlingen ook enkele *machaon*-rupsen hadden meegebracht.

Samen met de Heer en Mevrouw VAN OOSTERHOUT werden enige middagen besteed aan het afzoeken van meest wat grotere percelen peen in de gemeenten Vlodrop en Herkenbosch, zonder evenwel ook maar één rups te vinden. De grootste kans op succes heeft men, zoals wel duidelijk gebleken is, op de kleine wortelveldjes in de volkstuintjes.

Van de vele rupsen hebben het slechts enkele niet tot pop gebracht. De meeste dieren hebben als plaats voor de verpopping de bovenrand van het insectarium gekozen en geen gebruik gemaakt van de talrijke takken en maatlatjes welke in de bak geplaatst waren. Een gedeelte van de poppen overwintert in een terrarium buiten in mijn tuin, de rest in een onverwarmd, leegstaand schoollokaal. Er zijn slechts 11 groene poppen, de overige zijn grijs tot bruin.

Het is de bedoeling t.z.t. een flink aantal vlinders de vrijheid te geven en dan te proberen na te gaan wat er van terecht komt.

Het zou wel prettig zijn te vernemen hoe het in 1967 elders in het land met *machaon* geweest is.

Alsophila aceraria Den. & Schiff. en *Operophtera fagata* Scharfenberg. In november 1967 vlogen beide soorten in werkelijk massale aantallen in het Meiweggebied te Vlodrop-Herkenbosch. Het zou weinig moeite gekost hebben van beide soorten enkele honderden exemplaren te vangen. *Fagata* vloog overal waar berken langs de brandgangen groeiden, *aceraria* meer lokaal in het eikenhakhoutgebied.

Met de zaklamp werden van *fagata* meer dan 100 copula's gevonden. De meeste, zeker 90%, hingen aan gras, slechts enkele aan berketakjes, waaraan BOER LEFFEF juist de meeste copula's vond (*Ent. Ber.* 20 : 108, 1960). Bij alle gevonden copula's hingen de mannetjes met de kop omlaag, onder de wijfjes, die geheel vrij hingen in tegenstelling tot de wijfjes van *aceraria*, die tijdens de copulatie door de vleugels van de mannetjes bedekt zijn. Alleen maar op eik werden de wijfjes van *aceraria* gevonden, de meeste werden uit de struiken geschud. Het merendeel van de zo verkregen wijfjes was uitgelegd (ze hadden dan nog slechts ongeveer de halve grootte van een copulerend wijfje).

Ongetwijfeld is eik de voornaamste voedselplant voor de rupsen van deze spanner, trouwens *Acer*, de meest opgegeven voedselplant, komt in dit gebied niet voor.

De hoofdvliegtijd van *fagata* lag in de eerste helft van november, die van *aceraria* duidelijk in de tweede helft van deze maand.

Bij de meer dan 100 wijfjes van *fagata* was er niet één vleugelloos, de vleugelstompjes waren bij alle exemplaren steeds langer dan bij *O. brumata* L.; de wijfjes van *aceraria*, ± 50 stuks, waren zonder uitzondering geheel vleugelloos.

Copula's van beide soorten waren te vinden vanaf de schemering; de temperatuur had weinig invloed op de paringsdrang: op 17 november, toen de plassen op de brandwegen met een laagje ijs bedekt waren, ging het copuleren van beide soorten rustig door!

Cirrhia aurago Den. & Schiff. Samen met COX en v. D. LINDEN werd in de herfst van 1967 zeer veel gesmeerd in het Munnincksbosch, waar ik zelf reeds vanaf 1959 op stroop gevangen heb. Elk jaar ving ik er wel enkele exemplaren van *aurago*, maar de soort was in dit bos toch lang niet gewoon! In 1967 echter verscheen *aurago* zeer talrijk op stroop. Slechts enkele exemplaren kwamen op de menglichtlamp, die ook steeds stond opgesteld. Na 6 oktober is niet één *aurago* meer op smeer of licht verschenen. In de periode van 22 september tot 6 oktober werden in totaal 123 stuks buitgemaakt (van 1959 t/m 1966 ± 20 exemplaren!).

Zeer opmerkelijk is wel, dat bij deze 123 dieren slechts enkele wijfjes waren, waaronder een exemplaar van de zeldzame f. *unicolor* Tutt.

Bij de vangsten van vorige jaren waren ongeveer evenveel mannetjes als wijfjes.

Summary

Some notes on Lepidoptera, which were very common in the centre of Dutch Limburg during 1967.

Montfort (Lb.), Julianastraat 2.